

VIRTUS

30 | 2023

Virtus

Virtus 30 | 2023

Journal of Nobility Studies

Tijdschrift voor Adelsgeschiedenis

Virtus is an independent and multidisciplinary peer reviewed journal with contributions on the history of the nobility / *Virtus* is een onafhankelijk en multidisciplinair peer reviewed tijdschrift met bijdragen op het terrein van de adelsgeschiedenis

Redactie / Editorial board:

Hanneke Ronnes (hoofdredacteur / editor-in-chief), Jos van den Borne (beeldredacteur / picture editor), Liesbeth Geevers, Jaap Geraerts, Jim van der Meulen, Eelco Nagelsmit, Vincent Sleebe, Steven Thiry, Gerrit Verhoeven, Leon Wessels

Redactiesecretariaat / Secretary:

Virtus. Journal of Nobility Studies, p/a Prof. H. Ronnes, Universiteit van Amsterdam, Turfdragerpad 9, NL-1012 XT Amsterdam, e-mail: h.ronnes@uva.nl

Voor auteursrichtlijnen / For style sheet: www.virtusjournal.org

Adviesraad / Advisory board:

prof. R.G. Asch (Albert-Ludwigs-Universität Freiburg), dr. J.C. Bierens de Haan (Arnhem), prof. F. Buylaert (Universiteit Gent), prof. L. Duerloo (Universiteit Antwerpen), prof. J. Duindam (Universiteit Leiden), prof. H. Düselder (Universität Osnabrück), prof. P. Janssens (Universiteit Gent), prof. Y.B. Kuiper (Rijksuniversiteit Groningen), prof. R. van der Laarse (Vrije Universiteit Amsterdam / Universiteit van Amsterdam), prof. M. Malatesta (Università di Bologna), prof. P. Mandler (University of Cambridge), dr. S. Marburg (Technische Universität Dresden), prof. J. Stobart (University of Northampton), dr. M. Venborg Pedersen (Nationalmuseet Danmark), dr. S.W. Verstegen (Vrije Universiteit Amsterdam)

Virtus wordt uitgegeven door / is published by Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis (www.adelsgeschiedenis.nl)

Aanmelding / Subscription:

e-mail: info@adelsgeschiedenis.nl. De contributie bedraagt (minimaal) €25,- per jaar (voor instellingen €30,-); studenten en promovendi betalen €20,-; annual subscription fee (outside of the Netherlands): €25,-

ISBN / EAN 9789464550986 | ISSN 13806130

Op het omslag / On the cover: Dulle Griet (*olie op doek, Pieter Bruegel de Oude, 1563; coll. Museum Mayer van den Bergh, Antwerpen, MMB.0045, foto Michel Wuyts*) / Mad Meg (*oil on panel, Pieter Bruegel the Elder, 1563; coll. Museum Mayer van den Bergh, Antwerp, MMB.0045, photo Michel Wuyts*).

Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

Basisvormgeving: Frederike Bouten, Utrecht

Druk: Wilco, Amersfoort

2023 *Virtus* is published by Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis. Authors of articles published in *Virtus* remain the copyright holders and grant third parties the right to use, reproduce, and share the article according to the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Inhoudsopgave

Ten geleide	7
Dossier Aristocratic collecting practices in Belgium and the Netherlands (ca. 1780-1950)	5
Aristocratic collecting practices in Belgium and the Netherlands (c. 1780-1950). An introduction	11
<i>Ulrike Müller, Ilja Van Damme and Gerrit Verhoeven</i>	
‘Like a Tale from the Thousand and One Nights’. Reconstructing the taste and collections of William Williams Hope (1802-1855)	25
<i>Barbara Lasic</i>	
A noble collector without a private collection. The case of Count Louis Cavens	46
<i>Britt Claes and Valérie Montens</i>	
The baron, the collector, the hunter. W.A.A.J. Schimmelpenninck van der Oye, Duivenvoorde and his family collection (1912-1957)	63
<i>Simone Nieuwenbroek</i>	
Preserving conservative values in a Liberal world. Henriëtte Mayer van den Bergh and ‘her’ museum in Antwerp around 1900	85
<i>Christien Schrover</i>	
The <i>Collection de Ramaix</i> . The diplomatic corps, noble status and the reappraisal of Delftware	105
<i>Jo Tollebeek</i>	
A digital future for a dispersed noble heritage. The Arenberg Art Collection Project	133
<i>Soetkin Vanhauwaert and Ulrike Müller</i>	

Object in Context

- Arenbergs reiscoupé. Hippomobiel erfgoed in de Koninklijke Musea voor Kunst & Geschiedenis 145
Henri Cosemans, Andrea Marchetti, Emile van Binnebeke en Gerrit Verhoeven

Korte bijdragen

- Een langetermijnperspectief op adellijke migratie vanuit of naar Frankrijk 161
Violet Soen
- The various networks of the Catholic gentry in early modern England 164
Jaap Geraerts
- 6 The entangled history of nobilities and borders in the sixteenth century 167
Mirella Marini
- Het primaat van primogenituur? 170
Liesbeth Geevers
- Carving and folding, the banquet as a spectacle 174
Maddalena Bellavitis
- Learning the morals of nobility in Medieval Europe 178
Matthew Hefferan
- De Hohenzollern in de beklagdenbank. De verloren zaak van de Pruisische dynastie na 1918 182
Frans Willem Lantink
- Wapenspreuken nader bekeken. Distinctie, zichtbaarheid en herinnering 186
Yme Kuiper
- Vroegmoderne Friese adel. Grondbezit, huwelijk, ondernemerschap 191
Yme Kuiper
- De Utrechtse adel: een geschiedenis zonder einde? 196
Conrad Gietman

Interview

- Politiek en gender in het familiearchief. Een interview over het archief van de familie de Bourbon de Parme 201
Steven Thiry

Ten geleide

Adellijke geschiedenissen zijn er ook op plekken waar je ze niet onmiddellijk vermoed, in het kunstmuseum bijvoorbeeld. Stedelijke kunstcollecties zijn niet zelden begonnen bij een edelman op grand tour of een adellijke dame die verzamelde voor het stadhuis of de buitenplaats. Edelen hechtten aan hun rariteitenkabinetten, beeldencollecties en de *Ahnengalerie* (portrettenreeksen van voorvaderen); deze collecties waren vaak minstens net zo belangrijk als de stoeterij of het landschapspark. In het dossier van *Virtus* 2023 staan aristocratische verzamelpraktijken in België en Nederland tussen 1750 en 1950 centraal. In zes artikelen wordt antwoord gegeven op vragen als: Wie waren deze hooggeboren verzamelaars? Wat verzamelden ze, en waarom? En verschilde de adellijke van de burgerlijke verzameling? De collectiepraktijken van bekende en minder bekende figuren uit België en Nederland komen voorbij zoals William Williams Hope, W.A.A.J. Schimmelpenninck van der Oye, Henriëtte Mayer van den Bergh en leden van de Arenberg-familie. De artikelen worden voorafgegaan door een inleiding geschreven door de drie gastredacteurs: Ulrike Müller (postdoctoraal onderzoeker erfgoedstudies UAntwerpen en wetenschappelijk medewerker aan de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten in Brussel), Ilja Van Damme (hoogleraar geschiedenis UAntwerpen) en Gerrit Verhoeven (professor erfgoedstudies UAntwerpen & archivaris bij de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis).

In deze *Virtus* verder veel recensies en het gebruikelijke ‘Object in Context’, dit keer over een vernuftige Arenbergse koets, ofwel ‘reiscoupé’ of *dormeuse*. Gebouwd in de tweede helft van de negentiende eeuw door de Parijse carrossier Binder, een zeer prestigieuze koetsenbouwer, was deze reiscoupé voorzien van allerlei snufjes en gemakken. Het artikel gaat echter niet alleen in op de vernuftige rolgordijntjes, uitklapbedden en veringen, maar ook op de wijze waarop deze peperdure koets verrassend snel zijn waarde verloor. De eigenaren schakelden enkele decennia na de aankoop al over op het nog veel ingenieuzer automobiel; conservatoren van de musea waar de *dormeuse* onderdeel van ging uitmaken, bleken maar weinig interesse te hebben in het tentoonstellen van de ooit zo dure en prestigieuze koets.

Voor het interview in deze editie van *Virtus* sprak Steven Thiry met Brigitte Adriaensen, hoogleraar Spaanse talen en cultuur, en historicus Dries Raeymaekers, beiden werkzaam aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Het gesprek ging over het archief van de familie de Bourbon de Parme, dat het Katholiek Documentatiecentrum (KDG) en de Radboud Universiteit in Nijmegen twee jaar geleden van prins Carlos de Bourbon de Parme in bewaring kreeg. Dit archief, iets minder dan zestig

streckende meter, bestrijkt de laatste twee eeuwen en brengt zowel het dagelijks leven van deze zeer internationale adellijke familie over het voetlicht, als de rol die de familie vervulde op het politieke toneel. Verrassend zijn de dagboeken, brieven en autobiografieën in de collectie, én de vele foto's die één van de vrouwelijke familieleden begin twintigste eeuw maakte tijdens haar reizen.

Graag staan we in dit Ten Geleide ook even stil bij een zeer gewaardeerd redactie-lid dat afscheid neemt. Leon Wessels heeft als secretaris met zijn nauwkeurigheid en organisatietalent de afgelopen jaren lijn gebracht in het redactieproces. Hij bleek bovendien de juiste man in covidtijd; wij waren in 2020 een van de weinige redacties zonder video-vergadering-gestuntel omdat Leon allang wist hoe om te gaan met *muten*, koptelefoons of *owls*. Leon heeft daarnaast verschillende bijdragen geschreven voor *Virtus* en nog meer geredigeerd. Wij zijn hem daarvoor zeer dankbaar.

Dossier Aristocratic collecting practices in Belgium and the Netherlands (ca. 1780-1950)

Aristocratic collecting practices in Belgium and the Netherlands (c. 1780-1950).

An introduction

11

Ulrike Müller, Ilja Van Damme and Gerrit Verhoeven

'Like a Tale from the Thousand and One Nights'. Reconstructing the taste and collections of William Williams Hope (1802-1855)

25

Barbara Lasic

A noble collector without a private collection. The case of Count Louis Cavens

46

Britt Claes and Valérie Montens

The baron, the collector, the hunter. W.A.A.J. Schimmelpenninck van der Oye, Duivenvoorde and his family collection (1912-1957)

63

Simone Nieuwenbroek

Preserving conservative values in a Liberal world. Henriëtte Mayer van den Bergh and 'her' museum in Antwerp around 1900

85

Christien Schrover

The *Collection de Ramaix*. The diplomatic corps, noble status and the reappraisal of Delftware

105

Jo Tollebeek

A digital future for a dispersed noble heritage. The Arenberg Art Collection Project

133

Soetkin Vanhauwaert and Ulrike Müller

30 | 2023

9 789464 550986